

ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ВЧЕНИХ, НА ПРИКЛАДІ ВОРОШИЛОВГРАДСЬКОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ІНСТИТУТУ, ПІСЛЯ СЕРПНЕВОЇ (1948 Р.) СЕСІЇ ВАСГНІЛ

Соколова Тетяна Іванівна, кандидат біологічних наук, доцент, завідувач кафедри екологічної безпеки та життєдіяльності людини Луганського національного аграрного університету.

Анотація

Догмам мічурінсько - лисенківської агробіології в СРСР повинні були слідувати усі вчені біологічних і сільськогосподарських спеціальностей. Ті, хто висловлював заперечення або сумніви, переслідувалися. Тут розглянуто лише події у Ворошиловградському сільськогосподарському інституті (нині Луганський національний аграрний університет) після славнозвісної серпневої 1948р. сесії ВАСГНІЛ, на якій був завершений розгром наукової генетики та дарвінізму. Через два тижні до Міністерства вищої освіти СРСР за підписом директора П.І. Луцького і секретаря парткому М.С. Бутильського була спрямована довідка про науково-педагогічну діяльність завідувача кафедри ботаніки професора В.Г. Скорохода, де було написано, що професор В.Г. Скороход не створив у науковців інституту думку про себе, як послідовний прихильник вчення Мічуріна та Лисенка, хоча відкритих виступів проти ідей Мічуріна та Лисенка у нього не було. Подібних звинувачень виявилось достатньо, щоб В.Г. Скороход був знятий з посади завідувача кафедри. У своєму листі до Міністерства він покаявся, і 30.10.48 був відновлений на колишній посаді. До 1964 р. ніхто з викладачів більше не насмільювався говорити або писати про А. Вейсмана, Г. Менделя, Т.Г. Моргана, а також про Н.І. Вавілова і інших репресованих вчених СРСР щось гарне.

Ключові слова: агробіологія, ВАСГНІЛ, В.Г. Скороход, Т.Д. Лисенко, чистки.

ВСТУП

Мічурінсько-лисенківська агробіологія, положенням в якій в СРСР повинні були слідувати всі вчені біологічних і сільськогосподарських спеціальностей, негативно позначилася на розвитку науки. Вчені, які не розділяли догми «мічурінської генетики» і «мічурінського дарвінізму», переслідувалися. У публікаціях С.І. Аліханяна [1] і М.П. Дубініна [2,3] повідомляється про подібні чистки насамперед у центрі (Москві, Ленінграді, Києві), але, вони були звичайною справою і в периферійних наукових та навчальних закладах. Метою цієї роботи був аналіз подій у Ворошиловградському СХІ (ВСХІ) після серпневої 1948 р. сесії ВАСГНІЛ що до нас не було зроблено, але важливо для оцінки масштабів репресій.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Про переслідування вчених, що не розділяли догми «мічурінської генетики» і «мічурінського дарвінізму», про розгром всесвітньо відомих наукових шкіл в центрі – Москві, Ленінграді, Києві, написано чимало, але

репресії докочувалися і до периферії. Досліджувати те, що відбувалося на місцях, ще належить. Тут розглянемо лише події у Ворошиловградському сільськогосподарському інституті (нині Луганський національний аграрний університет) після знаменитої серпневої 1948р. сесії ВАСГНІЛ, на якій був завершений розгром наукової генетики та дарвінізму.

Сесія закінчилася 7 серпня 1948р.[4], а вже через два тижні (точніше 22.08.48) до Міністерства вищої освіти СРСР за підписом директора П.І. Луцького і секретаря парткому М.С. Бутильського була спрямована об'ємиста довідка про науково-педагогічну діяльність завідувача кафедри ботаніки професора В.Г. Скорохода [5]. Наведемо витяги з неї:

В.Г. Скороходом «різні теорії по основним питанням біології часто викладаються «об'єктивно», і неможливо встановити, яка з них прогресивна, а яка реакційна і чому. У роботах немає ідейної спрямованості, значення передових прогресивних ідей в розділах, присвячених історичним оглядам з питань розвитку біологічних теорій, не проходить червоною ниткою через все викладене.

Такий висновок можна підтвердити наступними прикладами:

1. Виступаючи з доповіддю на спільному засіданні кафедр марксизму-ленінізму і ботаніки "Діалектичний матеріалізм і дарвінізм», на питання: «Чи визнаєте Ви внутрішньовидову боротьбу?» відповів - «Так, я вважаю, що внутрішньовидова конкуренція існує». Через деякий час, виступаючи з іншою доповіддю, висловив протилежну думку.

2. Своїми роботами в інституті, лекціями, виступами, доповідями професор В.Г. Скороход не створив у науковців інституту думку про себе, як послідовний прихильник вчення Мічуріна та Лисенка, хоча відкритих виступів проти ідей Мічуріна та Лисенка у нього не було.

3. Отримавши звідкись відомості про виступ Юрія Жданова, що відбувся в Москві, в якому критикував академіка Лисенка; поширював чутки серед науковців інституту про те, що нібито академіка Лисенка звільняють з посади президента с/г академії ім. Леніна і він знову повертається на колишнє місце до Одеси і нібито прийняту на Всесоюзній нараді селекціонерів нову програму з селекції та генетики для с/г вузів, запропоновану прихильниками Лисенко, Міністр вищої освіти Т. Кафтанов не затвердив.

Своєї ж, ясно вираженої точки зору з цього питання, не висловив.

4. «Об'єктивізм» і неупередженість у викладі різних теорій з основних питань біології можна бачити в рукописі підручника «Ботаніка» у II частині / «Еволюційні теорії. Дарвінізм» / в главі «Системи рослин» розділ «Історія питання».

Викладаючи докладно і старанно вчення Менделя в написаному в 1948 році підручнику «Вступ до агрономії» у розділі «Роботи Менделя і критика їх», - по суті професор Скороход ніякої критики не дає, обмежуючись фразами «так званий закон» і що «визнавати загальність правил або «законів» Менделя немає ніяких підстав».

Реакційна суть вчення Менделя не розкрита.

Там же на стор. 107 професор Скороход вчення Моргана називає етапом у розвитку генетики. Викладаючи вчення Моргана, реакційної сутності його не підкреслює.

Слід зазначити, що проф. Скороход знаходиться в дуже близьких відносинах з академіком Жуковським і веде з ним жваве листування. Ще в 1941р. в журналі «Вісник вищої школи» № 5 проф. Скороход на стор. 39 в рецензії на підручник «Ботаніка» академіка Жуковського писав:

«...Що підручник написаний на сучасному рівні наук, пронизаний дарвінізмом, причому в ньому знайшли відображення і в органічному зв'язку з усім матеріалом роботи Мічуріна, Лисенка, Цицина та ін. передових вчених нашої країни і світової науки». Таке твердження явно не відповідає дійсному стану. У тій же рецензії Скороход Жуковського називає «...переконаним дарвіністом» і «що підручник академіка Жуковського є не тільки посібником для студентів, його можна назвати енциклопедією ботанічних знань, останніх досягнень науки».

У 1946 році в теми науково-дослідної роботи по інституту була внесена тема спільної роботи з академіком Жуковським «Практикум з ботаніки».

Близький зв'язок професора Скорохода з академіком Жуковським підтверджується публічним оголошенням листів академіка Жуковського, в якому останній інформував і ділився із Скороходом про хід дискусій морганістів-менделістів з академіком Лисенко. У листопаді 1947 р. по ходу своєї доповіді проф. Скороход зачитав перед аудиторією витяг з особистого листа Жуковського приблизно наступне: що в Москві проходила дискусія, де виступали представники школи академіка Лисенка, яких Жуковський називає так званими дарвіністами, які перекручують і не розуміють дарвінізм.

Проф. Скороход, виконуючи обов'язки секретаря партбюро, відмовився підписати позитивну характеристику на професора С.С. Берлянд, яка була потрібна у зв'язку з розглядом у Вищій Атестаційній Комісії докторської дисертації проф. С.С. Берлянд. Ця дисертація була написана у розвиток ідей академіка Лисенка і протягом багатьох років затиралася представниками морганістів у ВАК. Однією з підстав для відмови підписати характеристику проф. Скороход приводив виключно погану характеристику, дану на проф. Берлянд Жуковським у листі до Скорохода. Вище наведені факти дозволяють вважати, що акад. Жуковський чинив на проф. Скорохода великий вплив».

Цих звинувачень виявилось достатньо, щоб В.Г. Скороход був знятий з посади завідувача кафедри. У своєму листі до Міністерства він покаявся, і 30.10.48 відновлений на колишній посаді. Наказ по міністерству наводиться нижче [5].

П Р И К А З
ПО МИНИСТЕРСТВУ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ СССР

Москва.

*В приказ
Итого выписки:
Скоруха В.Г. Ведущий
Ботаника*

*Профессор
Ботаника
Скоруха В.Г.*

*Освещено: Ириш
от 30.09.49*

*Вис 105
30.09.49*

О восстановлении профессора СКОРОХОД В.Г. на работе в Ворошиловградском сельскохозяйственном институте.

Профессор СКОРОХОД В.Г. в письме в министерство высшего образования СССР признал свои ошибки в педагогической и научной работе, выразившиеся в объективистском подходе к реакционному учению Менделя-Моргана, в результате чего был допущен эклектизм в преподавании и в научных трудах.

П Р И К А З Ы В А Ю:

1. Восстановить профессора Скоруход В.Г. заведующим кафедрой ботаники Ворошиловградского сельскохозяйственного института.
2. В феврале 1949 г. обсудить на Совете института работу профессора Скоруход и коллектива кафедры ботаники, представив материал обсуждения в министерство высшего образования СССР.

п.п. Заместитель министра
высшего образования

А. Толчишев

Верно: Ст. инспектор
учета Управления

Машат

Рік по тому новий директор Ворошиловградського СХІ пише доповнення до характеристики Скорохода В.Г. в його особисту справу, яка нижче наводиться повністю [5].

Доповнення до характеристики професора Ворошиловградського сільськогосподарського інституту тов. Скороход В.Г.

Професор Скороход В.Г. після серпневої сесії ВАСГНІЛ був звинувачений як активний вейсманіст-морганіст-менделіст, за що був Міністерством вищої освіти звільнений від завідування кафедрою ботаніки.

Об'єктивне вивчення цього питання показало, що пред'явлені звинувачення професору Скороходу В.Г. не відповідають дійсності і надходять від обмеженої групи працівників інституту, які переслідують мету вигнати професора Скорохода з інституту, а себе показати, як послідовних мічурінців.

Насправді, як це записано в наказі по Міністерству вищої освіти, яким професор Скороход В.Г. відновлений на колишній посаді, що він допускав у лекціях об'єктивістський виклад лженаучних теорій Вейсмана-Моргана-Менделя.

Минулий рік показав, що професору Скороходу неважко було звільнитися від допущених їм помилок і твердо стати на мічурінські позиції в біології.

Професор Скороход швидко і легко перебудувався і в даний час є у всіх відносинах одним з кращих завідувачів кафедр інституту.

Директор Ворошиловградського сільгоспінституту
16 вересня 1949 / Войта /

Друг професора В.Г. Скорохода академік П.М. Жуковський на серпневій 1948р. сесії ВАСГНІЛ виступив з дуже аргументованою промовою на захист наукової генетики, класичного дарвінізму і наукової селекції. Після того, як стало відомо про повну підтримку політбюро ЦК КПРС Т.Д. Лисенка, на тій же сесії покаювся і обіцяв боротися за мічурінську агробіологію. П.М. Жуковський так пояснив те, що трапилося, Ж.А. Медведєву: "Я уклав з Лисенко Брестський мир... Поганий мир... Я зробив це заради моїх учнів" [6]. Взагалі на цій сесії генетику, наукову селекцію та дарвінізм захищали 9 з 56 виступаючих, 3 потім каюлися у своїх помилках.

Колишній директор Ворошиловградського СХІ П.І. Луцький, який був у складі «обмеженої групи працівників інституту, які переслідували мету вигнати професора Скорохода», був знятий з посади ректора інституту з вимогою в 24 години звільнити займану ним службову квартиру [5].

До 1964 р. ніхто з викладачів інституту більше не наслідювався говорити про Вейсмана, Менделя, Моргана, а також про Вавілова і інших репресованих вчених СРСР, щось гарне.

Всі лисенківські новації та організовані ним буми незмінно кінчалися провалами [7]. Вже давно ніхто не згадує невдалу яровизацію, стерньові посіви озимої пшениці в Сибіру, внутрішньосортові схрещування самоопилювачів, швидкісне, за два з половиною роки, виведення нових сортів (тепер таке можливо за допомогою трансгенезу - видатного досягнення генетики кінця ХХ століття), гніздові посадки дуба в степу під покрив сільськогосподарських культур, надвисокі врожаї проса, гіллясту пшеницю, масові схрещування обільномолочних порід великої рогатої худоби з жирномолочними джерсеями і багато інших його рекомендацій. А ось необґрунтовані добрі слова на адресу Т.Д. Лисенка нажалі почути ще можна.

ВИСНОВКИ ТА НАПЯМИ ПОДАЛЬШОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Відразу після серпневої 1948 сесії ВАСГНІЛ директор та секретар парткому ВСХІ направили до Міністерства вищої освіти СРСР довідку про науково-педагогічну діяльність завідувача кафедри ботаніки професора В.Г. Скорохода, в якій він був звинувачений як активний вейсманіст-менделіст-морганіст. Наказом міністра В.Г. Скороход був звільнений з посади, покаювся в помилках, і в 1948 р. відновлений на колишній посаді, а директор ВСХІ був звільнений з інституту. До 1964 р. ніхто з викладачів більше не наслідювався говорити або писати про А. Вейсмана, Г. Менделя, Т.Г. Моргана, а також про М.І. Вавілова і інших репресованих вчених СРСР, щось гарне.

Література

1. Алиханян С.И. Теоретические основы учения Мичурина о переделке растений. - М.: Наука, 1966. - 88 с.
2. Дубинин Н.П. Теоретические основы и методы работ И.В. Мичурина. - М.: 1966. - 183 с.
3. Дубинин, Н.П. Вечное движение — 3-е изд., испр. и доп. — М.: Политиздат, 1989. — 448 с.

4. Стенографический отчет сессии Всесоюзной Академии сельскохозяйственных наук имени В.И. Ленина 31 июля – 7 августа 1948г. О положении в биологической науке. – М.: ОГИЗ – Сельхозгиз, 1948. – 536 с.
5. Архив Луганского национального аграрного университета за 1948 – 1949 гг.
6. Медведев Ж.А. Опасная профессия: Воспоминания // Историко-биологич. исследов. – 2011. – Т. 3. – № 2. – С. 109-123.
7. Поповский М. Дело академика Вавилова. – М.: Книга, 1990. – 303 с.

References

1. Alikhanyan SR Theoretical fundamentals of the theory of Michurin concerning the redesign of plants. - M: Nauka, 1966. - 88 S.
2. N.P. Dubinin Theoretical basics and methods of work I.V. Michurin. - M: 1966. - 183 С.
3. Dubinin, E.G. Perpetual motion - 3-e Izd., Corr. and extra - M: Politizdat, 1989. - 448 С.
4. The shorthand report of session of the Lenin Academy of agricultural supplies of Sciences named after V.I. Lenin 31 July - 7 August 1948. On the situation in biological science. - M: OGIЗ - Selhozgiz, 1948. - 536 S.
5. Archive of Lugansk national agrarian University from 1948 – 1949
6. Medvedev ZH.A. Dangerous profession: Memories // Historical-biological. research. - 2011. - 3. - № 2. - С. 109-123.
7. Popovsky Meters Case of academician Vavilov. - M: the Book, 1990. - 303 С.

Соколова Т.И. ПРЕСЛЕДОВАНИЯ УЧЕНЫХ, НА ПРИМЕРЕ ВОРОШИЛОВГРАДСКОГО СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО ИНСТИТУТА, ПОСЛЕ АВГУСТОВСКОЙ (1948 Г.) СЕССИИ ВАСХНИЛ.

Догмам мичуринско-лысенковской агробиологии в СССР должны были следовать все ученые биологических и сельскохозяйственных специальностей. Те, кто высказывал возражения или сомнения, преследовались. Здесь рассмотрены лишь события в Ворошиловградском сельскохозяйственном институте (ныне Луганский национальный аграрный университет) после знаменитой августовской 1948г. сессии ВАСХНИЛ, на которой был завершен разгром научной генетики и дарвинизма. Через две недели в Министерство высшего образования СССР за подписью директора П.И. Луцкого и секретаря парткома М.С. Бутыльского была направлена справка о научно-педагогической деятельности заведующего кафедрой ботаники профессора В.Г. Скорохода, где было написано, что профессор В.Г. Скороход не создал у научных работников института мнение о себе, как последовательном стороннике учения Мичурина и Лысенко, хотя открытых выступлений против идей Мичурина и Лысенко у него не было. Подобных обвинений оказалось достаточно, чтобы В.Г. Скороход был снят с должности заведующего кафедрой. В своем письме в Министерство он покаялся, и 30.10.48 восстановлен в прежней должности. До 1964 г. никто из преподавателей больше не осмеливался говорить или писать о А. Вейсмани, Г. Менделе, Т.Г. Моргане, а также о Н.И. Вавилове и других репрессированных ученых СССР что-либо хорошее.

Ключевые слова: агробиология, ВАСХНИЛ, В.Г. Скороход, Т.Д. Лысенко, чистки.

Sokolova T.I. THE PERSECUTION OF SCIENTISTS, ON EXAMPLE OF VOROSHILOVGRAD AGRICULTURAL INSTITUTE, AFTER THE SESSION OF THE ALL-UNION ACADEMY OF AGRICULTURAL SCIENCES IN AUGUST OF 1948.

The propositions of agrobiology of Mitchurin and Lysenko that should be followed by all scientists of biological and agricultural specialties in USSR, negatively affected the development of science. The scientists that did not share dogmas of «Mitchurin genetics» and «Mitchurin Darwinism» were persecuted. The publications of S.I. Alikhanyan and N.P. Dubinin reportes similar comb-out, first of all, in the center (Moscow, Leningrad, Kiev), but they were common in

the peripheral scientific and educational institutions. Here we consider only the events in Voroshilovgrad Agricultural Institute (now Lugansk National Agrarian University) after the famous session of the All-Union Academy of Agricultural Sciences in August of 1948, which was finished by the rout of scientific genetics and Darwinism.

Two weeks after this session, a voluminous information about research and teaching of the Head of the Department of Botany Professor V.G. Skorohod, signed by Director P.I. Lutskiy and Secretary of Party Committee M.S. Butylsky was sent to the Ministry of Higher Education of the USSR. Following are excerpts: «By his work at the institute, lectures, performances, reports, Professor V.G. Skorohod couldn't show to the Institute scientists view of himself as a consistent supporter of the teachings of Michurin and Lysenko, although he had not given public demonstrations against the ideas of Michurin and Lysenko... Expounding in detail and studiously teaching of Mendel in the textbook «Introduction to Agriculture» written in 1948, in the part «Mendel's work and its critique», Professor Skorohod substantially gives no critics, being limited by phrases «so-called law» and that «to recognize the universality of rules or «laws» of Mendel there is no reason to». Reactionary nature of Mendel's teachings is not revealed. Ibid, on page 107, Professor Skorohod calls Morgan's teaching the stage in the genetics development. Expounding the doctrine of Morgan, the reactionary nature of it is not emphasized».

Such accusations were sufficient to fire V.G. Skorohod from the post of the Head of Department. In his letter to the Ministry, he repented, and the 30.10.48 he was reinstated in his former position. Up to 1964 none of the teachers does not dare to speak or write anything good about A. Veisman, G. Mendel, T.G. Morgan, as well as the N.I. Vavilov and other repressed Soviet scientists.

Key words: agrobiolohy, the All-Union Academy of Agricultural Sciences, V.G. Skorohod, T.D. Lysenko, comb-out.

Рецензент: Санжаров С.М., доктор історичних наук.

Стаття подана
25.05.2013